Mojca Ravnik

KRATEK PREGLED MOJEGA ETNOLOŠKEGA DELA V ISTRI IN PREDSTAVITEV DOKUMENTACIJE

Dr. sc. Mojca Ravnik, znanstvena svetnica v pokoju
Slovenska akademija znanosti in umetnosti
Znanstvenoraziskovalni center
Inštitut za slovensko narodopisje, Ljubljana
mojcara@zrc-sazu.si

UDK 39(497.434)
Strokovni članek
DOI: http://doi.org/10.21857/mzvkptz239

V prispevku avtorica prikazuje svoje etnološko delo v Istri od zgodnjih osemdesetih let 20. do prvih let 21. stoletja. Od leta 1983 do 1988 je kot konservatorka na Medobčinskem zavodu za varstvo naravne in kulturne dediščine, danes Zavodu Republike Slovenije za varstvo kulturne dediščine v Piranu (ZVKDS OE Piran), preučevala naselbinsko in stavbno dediščino v občinah Koper, Izola in Piran in pripravljala strokovne podlage za njeno varovanje. Pozneje je kot raziskovalka Inštituta za slovensko narodopisje Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani (ISN) v Istri preučevala družino, sorodstvo in letne šege. V prispevku povzema tudi svoje izkušnje pri urejanju in digitalizaciji dokumentacije in njeni spletni postavitvi.

Ključne besede: Istra; istrska arhitektura; etnološko konservatorstvo; digitalizacija etnološke dokumentacije.

Naj na začetku pojasnim, da se z etnologijo Istre že dolgo ne ukvarjam in sem zato za pričujoče znanstveno srečanje pripravila le pregled svojega etnološkega dela v Istri, z namenom, da z njim dodam kamenček v mozaik istrske etnologije v zadnjih dveh desetletjih 20. in prvem 21. stoletja. Poleg tega želim ob koncu dodati v razpravo vprašanje, ali ne bi bilo morda smiselno razmišljati o vzpostavitvi skupne spletne strani, na kateri bi bili predstavljeni ali tudi delno dostopni arhivi v hrvaških in slovenskih ustanovah, ki hranijo etnološko dokumentacijo o Istri. Prepričana sem, da mnogi raziskovalci, še posebej mlajši, težko najdejo pot do obstoječih zbirk in

Slika 1. Sečoveljske soline, 1985 (foto M. Ravnik, iz dokumentacije ZVKDS OE Piran)

Slika 2. Ostanki zidne omarice, nape in stenskih poslikav v solinski hiši, Sečoveljske soline, 1989 (foto B. Purger, iz dokumentacije ZVKDS OE Piran)

Slika 3. Obnova solinske hiše za Muzej solinarstva, Sečoveljske soline, 1989 (foto B. Purger, iz dokumentacije ZVKDS OE Piran)

dokumentacije v ustanovah v Sloveniji in na Hrvaškem, saj niti ne vedo zanje in da bi boljša medsebojna seznanjenost vzpodbudila živahnejše sodelovanje.

Sama sem bila v Istri najprej pet let (1983–1988) kot etnologinja konservatorka zaposlena na piranskem zavodu za kulturno dediščino in sem, zadolžena za konservatorske naloge v vaseh v zaledju občin Koper, Izola in Piran, morala temeljito spoznati tamkajšnjo vaško stavbno in naselbinsko dediščino. Pri vseh nalogah mi je bilo v veliko pomoč zgledno sodelovanje zavoda z muzejem v Kopru in Piranu. Skupaj s Pomorskim muzejem *Sergej Mašera* v Piranu, kjer je bila tedaj zaposlena etnologinja Zora Žagar, smo pripravili strokovne podlage za razglasitev krajinskih parkov Strunjan in Sečoveljske soline z rezervatom za Muzej solinarstva. Dokumentacija je shranjena na zavodu in v muzeju in nudi podroben vpogled v stanje, ki se je medtem že temeljito spremenilo. O teh elaboratih in posegih sem sama ali s kolegi objavila nekaj člankov v strokovnem tisku (Hoyer in dr. 1986; Ravnik 1988; 1991).

Pozneje sem kot raziskovalka na Inštitutu za slovensko narodopisje (ISN) v Ljubljani preučevala družino in sorodstvo v vaseh v slovenski Istri in zajela tudi več vasi na hrvaški strani, saj sem sledila starim sorodstvenim povezavam. Raziskavo sem objavila v knjigi (Ravnik 1996). Sodelavec Naško Križnar je posnel tudi več enot video dokumentacije, s TV Koper pa sva posnela tudi dokumentarni film *Istrski kruh* o življenjski zgodbi žene iz vasi Župančiči in peki kruha v stari krušni peči (Križnar 1992a).

Gradivo teh raziskav iz osemdesetih in začetka devetdesetih let zajema največ vasi v zaledju občine Koper (Abitanti, Ankaran, Bertoki, Bezovica, Bonini, Brezovica pri Gradinu, Črnotiče, Dekani, Dol pri Hrastovljah, Gradin, Hrastovlje, Hrvatini, Labor, Podpeč, Pregara, Rižana, Sermin, Sirči, Spodnje Škofije, Topolovec, Trebeše, Zanigrad, Zazid, Župančiči), tudi občino Piran (Strunjan), pa tudi sama mesta Koper, Izolo in Trst, na hrvaški strani pa občini Buzet (Salež, Jurati, Zonti, Seljaci) in Oprtalj (Kluni, Krastići, Škofi, Šterna).

Posamične izsledke svojih raziskav sem predstavila v člankih (Ravnik 1992), na konferencah in na srečanjih Buzetski dani (Ravnik 1993), kjer sem predvajala tudi video enoti *Gradivo, Opatija: razgovori o nastanku in propadu zaselkov* (Križnar 1992b) in *Buturaj* (Križnar 1993), ki prikazujeta terenske raziskave pod vodstvom prebivalcev vasi v okolici gradu Pietrapelose, z njihovimi pripovedmi.

Slika 4. Pogled na Jurate, 1990 (foto M. Ravnik, iz dokumentacije ISN)

Slika 5. Edina prebivalka pred hišami sredi vasi, ki se počasi rušijo, Jurati, 1996 (foto M. Ravnik, iz dokumentacije ISN)

Slika 6. Jurati št. 10, hiša edine prebivalke, 1996 (foto M. Ravnik, iz dokumentacije ISN)

Pozneje sem se ukvarjala z etnologijo drugih pokrajin v Sloveniji in v sosednjih državah, kjer živi slovenska manjšina, v Istri pa sem le še spremljala praznovanje svetega Štefana v Zanigradu (Ravnik 2004; 2005a), kot sodelavka mednarodne raziskave o vodi sem raziskala vodne vire in naprave v Bržaniji (Ravnik 2005b) in se udeležila konference o slovensko-hrvaškem sosedstvu (Ravnik 2011).

Slika 7. Prazna korta v prazni vasi, Zanigrad, 26. 12. 1992
(foto M. Ravnik, iz dokumentacije ISN)

Slika 8. Blagoslovitev konj na Štefanovo, Zanigrad, 26. 12. 2002
(foto M. Ravnik, iz dokumentacije ISN)

Slika 9. Muzikanti na Štefanovo, Zanigrad, 26. 12. 2008
(foto M. Ravnik, iz dokumentacije ISN)

Vse gradivo – terenski zapisi, fototeka, video in avdio posnetki – so shranjeni v arhivu ISN. Urejala sem ga sproti, vendar pa bi se v njem nekdo drug težko znašel; zato ga, odkar sem se pred nekaj leti upokojila, poskušam narediti pregledno za vsakogar. K sreči je ravno v tem času tudi na Znanstvenoraziskovalnem centru (ZRC), kamor sodi ISN, dozorelo spoznanje, da so podatkovne in gradivske zbirke, nastale v okviru različnih inštitutov in večinoma že digitalizirane, še vedno izolirane od širokega kroga potencialnih uporabnikov, kar je pogojeno večinoma z njihovo enkratnostjo: oblika, v kateri se nahajajo, ne omogoča vpogleda širokemu krogu uporabnikov, fizična „izposoja“ gradiva pa je iz razumljivih razlogov večkrat omejena. Zato se je ZRC prijavil na javni razpis, ki je bil namenjen prav vzpodbujanju projektov za vzpostavitve e-vsebin in e-storitev javnih in zasebnih neprofitnih organizacij in uspel s projektom *Arzenal – Virtualna zakladnica nacionalne dediščine*. Projekt je zasnovan in izdelan kot spletni model, ki skuša zagotoviti iskanje in pregledovanje vsebin na enovit način, hkrati pa nudi možnosti povezovanja tematsko različnih vsebin in tehnološko raznorodnih sistemov. Delo teče na več ravneh in še ni zaključeno, saj kolegi informatiki težko hitro ustrežejo željam sodelujočih na različnih inštitutih. Istrsko gradivo sem doslej vnašala v razdelek *Fototeka ISN*. Projekt poteka v sklopu podatkovnega repozitorija ZRC, ki je dosegljiv na naslovu http://www.arzenal.si.

Odkar sodelujem pri *Arzenalu*, večkrat razmišljam o tem, kako koristno bi bilo, da bi se ustanove, ki se ukvarjajo z etnologijo Istre, dogovorile o skupni spletni predstavitvi obstoječih zbirk in dokumentacije oziroma vsaj informacij o tem, kaj kje obstaja. Naj spomnim, da so v preteklosti hrvaški in slovenski etnologi že sodelovali pri mnogih skupnih nalogah, najdlje pa, že od leta 1981, s posvetovanji *Hrvatsko-slovenske etnološke paralele* ali *Vzporednice slovenske in hrvaške etnologije*, ki so bila posvečena obmejnim slovensko-hrvaškim območjem; tretje so potekale leta 1984 v Portorožu (Ravnik, Žagar in Bogataj 1987). Aleksandra Muraj je o njih zapisala: „Novim spoznajama što su je brojni sudionici iznijeli o raznolikim kulturnim elementima stvarala se podloga za buduće komparativne kulturološke studije. Ujedno, time su se na mikro-razini propitivale pojave koje su pridonosile stvaranju slovenskog odnosno hrvatskog ideniteta te interetničkih odnosa“ (Muraj 2006: 90). Več let trajajoče sodelovanje v okviru *Paralel*/*Vzporednic* je dokazalo, da med slovenskimi in hrvaškimi etnologi obstaja zavest o mnogih skupnih točkah in verjetno lahko utemeljeno domnevamo, da bi se jim zdelo koristno tudi sodelovanje pri vzpostavitvi spletnih strani s pregledom podatkovnih zbirk in dokumentacije za izbrana področja ali vsebine. Bi lahko pričeli z Istro? In kaj bi bil smisel tega? Naj odgovorim s stavkom, ki ga je Aleksandra Muraj zapisala z mislijo na etnografsko gradivo s tedanjih mejnih območij: „Možda bi mlađi etnološki naraštaji, kad ih se već na taj materijal podsjetilo, mogli za njim posegnuti i iskoristiti ga“ (Muraj 2006: 92).

Lektura: Meta Klinar

LITERATURA

Hoyer, Sonja Ana, Boris Križan, Mojca Ravnik in Daniela Tomšič. 1986. „Strunjan – naravna in kulturna dediščina“. *Varstvo spomenikov* 28: 61–87.

Muraj, Aleksandra. 2006. „Slovenci i Hrvati u posljednjem desetljeću života u Jugoslaviji: ‘Hrvatsko-slovenske etnološke paralele’ 1981–1991“. V *Slovenci na Hrvaškem: Dediščina in sedanjost: Zbornik referatov s posveta* ‘Etnološka dediščina in kulturna podoba Slovencev na Hrvaškem’. Katalin Munda Hirnök in Mojca Ravnik, ur. Ljubljana: Slovensko etnološko društvo, 89–93.

Ravnik, Mojca. 1988. „Vprašanja o istrskem stavbarstvu“. *Traditiones* 17: 121–134.

Ravnik, Mojca. 1991. „Od zamisli do pričetka obnovitvenih del“. V *Muzej solinarstva / Museo delle saline: Katalog št. 7*. Zora Žagar, ur. Piran: Pomorski muzej *Sergej Mašera*, 12–15.

Ravnik, Mojca. 1992. „Pravica prve noči v Istri“. *Traditiones* 21: 209–212.

Ravnik, Mojca. 1993. „Narodna predaja o dvorcu Buturaj u okolnim zaseocima“. *Buzetski zbornik* 18: 89–93.

Ravnik, Mojca. 1996. *Bratje, sestre, strniči, zermani: Družina in sorodstvo v vaseh v Slovenski Istri*. Ljubljana – Koper: Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti – Lipa.

Ravnik, Mojca. 2004. „Sv. Štefan v Zanigradu, praznik sorodstva, vasi in soseske“. *Traditiones* 33/1: 97–115.

Ravnik, Mojca. 2005a. „Sv. Štefan v Zanigradu ob desetletnici žegnanja konj: Popravki in dopolnitve“. *Traditiones* 34/2: 255–259.

Ravnik, Mojca. 2005b. „Voda v etnološki dediščini Bržanije“. V *Kras: Voda in življenje v kamniti pokrajini / Water and life in a rocky landscape*. Andrej Mihevc, ur. Ljubljana: Založba ZRC SAZU, 385–404.

Ravnik, Mojca. 2011. „Kulturna dediščina in vezi med kraji v istrski notranjosti na obeh straneh slovensko-hrvaške meje“. V *Slovensko-hrvaško sosedstvo / Hrvatsko-slovensko susjedstvo*. Darko Darovec in Petar Strčić, ur. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Univerzitetna založba Annales – Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, 143–158.

Ravnik, Mojca, Zora Žagar in Janez Bogataj, ur. 1987. *Zgodovinske vzporednice slovenske in hrvaške etnologije 3, Portorož 13. – 14. 12. 1984*. Ljubljana: Slovensko etnološko društvo.

FILMOGRAFIJA

Križnar, Naško. 1992a. *Istrski kruh*. Etnološki film. Ljubljana – Koper: Avdiovizualni laboratorij Inštituta za slovensko narodopisje ZRC SAZU – Televizija Koper.

Križnar, Naško. 1992b. *Gradivo, Opatija: Razgovori o nastanku in propadu zaselkov*. Etnološki film. Ljubljana: Avdiovizualni laboratorij Inštituta za slovensko narodopisje ZRC SAZU.

Križnar, Naško. 1993. *Buturaj*. Etnološki film. Ljubljana: Avdiovizualni laboratorij Inštituta za slovensko narodopisje ZRC SAZU.

SAŽETAK

Mojca Ravnik

Kratak pregled mog etnološkog rada u Istri i predstavljanje dokumentacije

U članku autorica prikazuje svoj etnološki rad u Istri od ranih osamdesetih godina 20. do ranih početaka 21. stoljeća. Autorica je 1983. – 1988. godine kao konzervatorica na Međuopćinskom zavodu za zaštitu prirodne i kulturne baštine (danas Zavod Republike Slovenije za zaštitu kulturne baštine u Piranu, ZVKDS OE Piran) proučavala baštinu naselja i zgrada u općinama Kopar, Izola i Piran i pripravljala stručne elaborate za njezinu zaštitu. Poslije je kao istraživačica Instituta za slovensku etnologiju Znanstvenoistraživačkog centra Slovenske akademije znanosti i umjetnosti u Ljubljani (ISN) u Istri proučavala obitelj, rodbinu i godišnje običaje. U članku sažima i svoja iskustva u sređivanju i digitalizaciji dokumentacije te njezina mrežnog predstavljanja.

Ključne riječi: Istra; istarska arhitektura; etnološko konzervatorstvo; digitalizacija etnološke dokumentacije.

Prijevod: Jakša Primorac

SUMMARY

Mojca Ravnik

Brief Review of My Ethnological Work in Istria and Presentation of the Documentation

The author presents her ethnological work in Istria from the early 1980s until the first years of the twenty-first century. As conservator at the Inter-municipal Institute for Protection of Natural and Cultural Heritage, today called Republic of Slovenia Institute for Protection of Cultural Heritage in Piran, from 1983 until 1988, she researched the heritage of settlements and buildings in the municipalities of Koper, Izola and Piran, and prepared expert elaborates for the protection of heritage. Later, as researcher at the Institute for Slovenian Ethnology of the Research Centre of Slovenian Academy of Sciences and Arts in Ljubljana, she researched the family, kinship and annual customs in Istria. In this paper, she presents her experience in classification and digitalization of documentation, as well as its presentation on the Internet.

Keywords: Istria; Istrian architecture; ethnological conservation; digitalization of ethnological documentation.